

Regeringskansliet,
Socialdepartementet

Diarienummer:
DI-2021-2308

Ert diarienummer:
S2021/02397

Datum:
2021-06-10

Yttrande över promemorian Barnets bästa när vård enligt LVU upphör (Ds 2021:7)

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) har granskat förslagen huvudsakligen utifrån myndighetens uppgift att arbeta för att människors grundläggande fri- och rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter.

Utifrån denna utgångspunkt lämnar IMY följande synpunkter.

Sammanfattning

IMY vill framhålla att myndigheten har förståelse för de syften som ligger bakom förslagen i promemorian, men konstaterar att det i promemorian saknas en beskrivning av vilka personuppgiftsbehandlingar som kan följa av förslagen och en analys av vilka konsekvenser för den personliga integriteten som dessa behandlingar kan medföra. Förslagen har inte analyserats med utgångspunkt i bestämmelserna i dataskyddsförordningen och kompletterande nationell rätt på det aktuella området.

IMY anser därför att det, inom ramen för det fortsatta lagstiftningsarbetet, behöver göras en analys av de personuppgiftsbehandlingar som det kan bli fråga om. Det är viktigt att i det arbetet undersöka hur behandlingarna förhåller sig till kraven i dataskyddsförordningen och bestämmelserna i kompletterande nationell rätt där sådan finns. Det innebär att det även behöver analyseras om det finns behov av ytterligare nationell reglering. Även bestämmelserna i 2 kap. 6 § andra stycket och 20-21 §§ regeringsformen bör beaktas och analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Enligt IMY:s bedömning behövs det därför ytterligare överväganden i dessa delar innan IMY kan tillstyrka den föreslagna lagstiftningen.

Dataskyddsförordningens betydelse i sammanhanget

Var och en har rätt till skydd för sitt privatliv enligt Europakonventionen (artikel 8) och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (artikel 7). Stadgan innehåller en bestämmelse om rätt till skydd för personuppgifter (artikel 8).

Ett skydd för den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter ges även i regeringsformen (2 kap. 6 § andra stycket). Där anges att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Grundlagsskyddet får begränsas genom lag och då endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna

Postadress:
Box 8114
104 20 Stockholm

Webbplats:
www.imy.se

E-post:
imy@imy.se

Telefon:
08-657 61 00

Datum:

får dock aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (2 kap. 20–21 §§ regeringsformen). En följd av denna reglering är bland annat att lagstiftaren tydligt måste redovisa vilka avvägningar som gjorts vid den proportionalitetsbedömning som ska göras (prop. 2009/10:80 s. 176 ff.).

Dataskyddsförordningen utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Förordningen skyddar fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter. Dataskyddet är en del av den grundläggande rättigheten om skydd för den enskildes privatliv.

Dataskyddsförordningen ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg samt på annan behandling än automatisk av personuppgifter som ingår i eller kommer att ingå i ett register (artikel 2.1). Behandling är ett vidsträckt begrepp och omfattar exempelvis insamling, registrering, lagring, bearbetning eller utlämnande genom överföring (artikel 4.2).

Dataskyddsförordningen både förutsätter och medger nationella bestämmelser som kompletterar eller föreskriver undantag från förordningens regler i vissa specifika frågor. I Sverige kompletteras dataskyddsförordningen av bland annat lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen). Dataskyddslagen är subsidiär i förhållande till annan lag eller förordning vilket innebär att avvikande bestämmelser i sektorsspecifika författningar (så kallade registerförfattningar) har företräde.

Såvitt avser socialnämnden, som direkt berörs av den aktuella promemorian, finns det sektorsspecifik kompletterande nationell rätt i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten och förordningen (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. För vårdgivares behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården finns kompletterande bestämmelser i framförallt patientdatalagen (2008:355).

IMY kan konstatera att flera olika rättigheter behandlas i promemorian, men att förslagen inte har analyserats med utgångspunkt i bestämmelserna i dataskyddsförordningen eller 2 kap. 6 § andra stycket och 20-21 §§ regeringsformen. Det saknas även en analys av hur förslagen förhåller sig till befintliga bestämmelser i kompletterande nationell rätt.

Förslagets förenlighet med dataskyddsförordningen

Dataskyddet är en del av den grundläggande rättigheten om skydd för den enskildes privatliv. När det gäller förslagen, och i synnerhet de delar som rör drogtestning, aktualiseras flera olika överväganden. En felaktig hantering av enskildas personuppgifter kan få stora konsekvenser för de vårdnadshavare, föräldrar och barn som berörs. Det måste därför ställas höga krav på rättssäkerhet och skyddet för personuppgifterna.

IMY kan konstatera att det saknas en beskrivning i promemorian av vilka personuppgifter som kan komma att behandlas med anledning av förslagen, hur uppgifterna ska behandlas och vilka aktörer som kommer att utföra de olika personuppgiftsbehandlingarna. Det gäller exempelvis förslagen om drogtestning och socialnämndens uppföljningsskyldighet (avsnitt 11.1).

Datum:

För att en behandling ska vara tillåten enligt dataskyddsförordningen måste den utgå från de grundläggande principerna i artikel 5. Det innebär bland annat att personuppgifterna ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade och de ska samlas in för på förhand bestämda och berättigade ändamål som tydligt angivits. Personuppgifterna får inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. De ska vara relevanta och får inte heller vara för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Uppgifterna måste också behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling.

Behandlingen av vissa uppgiftstyper anses som särskilt känsliga och omfattas därför av särskilda begränsningar. Förslaget om drogtestning innebär att de personuppgifter som behandlas i många fall kommer att vara uppgifter om hälsa (se definitionen i artikel 4.15 och skäl 35), och därmed utgöra känsliga personuppgifter i den mening som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen. Känsliga personuppgifter får bara behandlas om någon av förutsättningarna i artikel 9.2 är uppfyllda. Om behandlingen omfattar personuppgifter som rör lagöverträdelse gäller ytterligare restriktioner och om andra än myndigheter ska behandla sådana uppgifter kan det krävas tillstånd från IMY. (Se bland annat artikel 10 i dataskyddsförordningen, lagen [2018:218] respektive förordningen [2018:219] med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och IMY:s föreskrifter om behandling av personuppgifter som rör lagöverträdelse [DIFS 2018:2]).

Vidare måste varje behandling av personuppgifter vila på åtminstone en rättslig grund som anges i artikel 6 i dataskyddsförordningen för att vara laglig. Det är därför av betydelse vilka behandlingar som det är fråga om och vilka aktörer som ska utföra och ansvara för behandlingarna. Det kan här konstateras att förslagen om drogtestning och socialnämndens uppföljningsskyldighet, som omfattar kontakter med bland annat sakkunniga och andra, medför att personuppgifter kan komma att behandlas inte endast inom kommunens verksamhet utan även av vårdgivare och andra aktörer som också kan vara privata. Det är därför viktigt att det säkerställs att samtliga aktörer som kommer att behandla personuppgifter har rättsligt stöd för den behandling som de kommer att utföra i syfte att säkerställa att tillämpningen fungerar i praktiken.

De rättsliga grunder som ofta är aktuella för offentlig verksamhet enligt artikel 6.1 c och e i dataskyddsförordningen, kräver att den personuppgiftsbehandling som förslaget ger upphov till står i proportion till integritetsintrånget. Av artikel 6.3 framgår att när grunden för behandlingen fastställs i nationell rätt, ska den uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas. Generellt sett innebär denna proportionalitetsbedömning att integritetsriskerna med en viss personuppgiftsbehandling vägs mot de fördelar som behandlingen bidrar med till det ändamål som förslaget avser att uppfylla. För att behandlingen ska vara tillåten måste fördelarna stå i rimlig proportion till nackdelarna. I detta ingår att bedöma om behandlingen av personuppgifterna är nödvändig utifrån det avsedda ändamålet med behandlingen och om det finns alternativ som är mindre integritetskänsliga. Ett tydligt angivet ändamål är därför som regel en förutsättning för att man ska kunna bedöma om en viss behandling är laglig, det vill säga om den är nödvändig.

I proportionalitetsbedömningen bör förekomsten av särskilda bestämmelser för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i dataskyddsförordningen, till exempel bestämmelser om ändamålsbegränsning, särskilt beaktas för att tillförsäkra en laglig och rättvis behandling (se artikel 6.3). Detta gör sig bland annat gällande inom socialtjänstens verksamhet där en stor mängd känsliga och integritetskänsliga

Datum:

personuppgifter behandlas och det därför finns behov av skyddsåtgärder för att uppnå en proportionerlig behandling av personuppgifterna. I det fortsatta lagstiftningsarbetet är det därför viktigt att analysera om personuppgiftsbehandlingarna som följer av exempelvis förslaget om drogtestning är proportionerlig i enlighet med dataskyddsförordningen.

Mot bakgrund av detta anser IMY sammanfattningsvis att det är viktigt att i det fortsatta lagstiftningsarbetet identifiera de personuppgiftsbehandlingar som förslagen kan leda till och vilka konsekvenser för den personliga integriteten som dessa behandlingar kan medföra. Det är vidare viktigt att i det arbetet undersöka hur behandlingarna förhåller sig till kraven i dataskyddsförordningen och bestämmelserna i kompletterande nationell rätt där sådan finns, exempelvis lagen och förordningen om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten. Det innebär att det även behöver analyseras om det finns behov av ytterligare nationell reglering, till exempel i fråga om skyddsåtgärder. Även bestämmelserna i 2 kap. 6 § andra stycket och 20-21 §§ regeringsformen bör beaktas och analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Med anledning av vad som framgår på sid. 133 i promemorian, vill IMY framhålla att detta gäller även om det inte är fråga om någon förändrad eller utökad personuppgiftsbehandling i ett visst avseende. Om en tidigare bedömning har gjorts, bör den kompletteras med en bedömning av hur den förhåller sig till nuvarande förhållanden. Enligt IMY:s mening behövs det därför ytterligare överväganden i nämnda delar innan IMY kan tillstyrka den föreslagna lagstiftningen.

Därutöver bör även artikel 35 i dataskyddsförordningen beaktas i samband med att nationell rätt tas fram med stöd av artiklarna 6.2 och 6.3. Om en typ av behandling sannolikt leder till en hög risk för fysiska personers rättigheter och friheter ska den personuppgiftsansvarige före behandlingen göra en bedömning av den planerade behandlingens konsekvenser för skyddet av personuppgifter (konsekvensbedömning avseende dataskydd). Bestämmelsen behöver beaktas bland annat när det är fråga om behandling av känsliga personuppgifter i stor omfattning (se artikel 35.3b). Av artikel 35.10 följer att lagstiftaren kan välja att befria den personuppgiftsansvarige från detta krav genom att genomföra en sådan konsekvensbedömning som en del av en allmän bedömning i samband med antagandet av regleringen enligt artikel 6.3. Lagstiftaren kan därför med fördel ta ställning till om en konsekvensbedömning enligt artikel 35 krävs och om det i så fall räcker att den genomförs som ett led i lagstiftningsarbetet.

IMY bifogar myndighetens Vägledning för integritetsanalys som syftar till att underlätta arbetet med att analysera konsekvenserna för den personliga integriteten vid personuppgiftsbehandling (integritetsanalys) när förslag till författningar tas fram. Även om dokumentet utarbetades innan dataskyddsförordningen började tillämpas kan det vara till stöd i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Detta yttrande har beslutats av enhetschefen Malin Blixt efter föredragning av juristen Nina Hubendick. Vid handläggningen har rättschefen David Törngren och avdelningsdirektören Suzanne Isberg medverkat.

Malin Blixt, 2021-06-10 (Det här är en elektronisk signatur)